

dr hab. Bartosz Jakubczak

Warszawa, 8 maja 2017 r.

Dziedzina: sztuki muzyczne

Dyscyplina artystyczna: *instrumentalistyka*

Adres: Uniwersytet Muzyczny Fryderyka Chopina

Akademia Muzyczna w Krakowie
Dziekan Wydziału Instrumentalnego
wpłynęło dnia 2017-05-11.201
nr ..... mgr. Małgorzata Krowicka

Recenzja pracy doktorskiej mgra Daniela Prajznera

*Sztuka rejestracji utworów organowych Maxa Regera na przykładzie wybranych dzieł
kompozytora inspirowanych chórami*

sporządzona na zlecenie Rady Wydziału Instrumentalnego

Akademii Muzycznej w Krakowie

w związku z przewodem na stopień doktora sztuk muzycznych w dyscyplinie artystycznej
instrumentalistyka, specjalność – gra na organach

wszczętym uchwałą z dn. 13.02.2013 r.

na podstawie art. 11 ust. 1 ustawy z dnia 14 marca 2003 roku o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki, tekst jednolity (Dz. U. Nr 65, poz. 595 ze zmianami Dz. U. nr 164, poz. 1365 z dnia 17.08.2005 r.) oraz §1 rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej i Sportu z dnia 15 stycznia 2004 r. w sprawie szczegółowego trybu przeprowadzania czynności w przewodach doktorskim i habilitacyjnym oraz w postępowaniu o nadanie tytułu profesora, tekst jednolity (Dz. U. nr 15, poz. 128, ze zmianami Dz. U. nr 252 poz. 2124 z dnia 15.12.2005 r.)

W świetle w/wym. ustawy Rada Wydziału, o której mowa, podjęła prawomocną uchwałę o wszczęciu przewodu na stopień doktora w dziedzinie sztuk muzycznych w dyscyplinie artystycznej *instrumentalistyka, specjalność – gra na organach*, dla mgra Daniela Prajznera. Do nadesłanego przez Dziekana Wydziału Instrumentalnego, dra hab. Mariusza Sielskiego, pisma sygnowanego datą 20 marca 2017 roku informującego o wyznaczeniu mnie recenzentem w/wym. pracy doktorskiej została dołączona następująca dokumentacja:

1. Wyciąg z protokołu posiedzenia Rady Wydziału Instrumentalnego Akademii Muzycznej w Krakowie z dn. 13.02.2013 r. wraz z uchwałą nr 18/2013 informującą o wszczęciu przewodu doktorskiego mgra Daniela Prajznera i powołaniu promotora
2. Wyciąg z protokołu posiedzenia Rady Wydziału Instrumentalnego Akademii Muzycznej w Krakowie z dn. 15.03.2017 r. wraz z uchwałą nr 23/2017 informującą o wyznaczeniu recenzentów w w/wym. przewodzie
3. Listy członków Rady Wydziału Instrumentalnego Akademii Muzycznej w Krakowie z podpisami osób obecnych oraz listy osób zaliczanych do minimum kadrowego w odpowiedniej dziedzinie i dyscyplinie – dokumenty datowane odpowiednio do podejmowanych uchwał Rady
4. Dokumentacja przewodowa i praca doktorska mgra Daniela Prajznera.

Podstawowe dane o Kandydacie

Pan mgr Daniel Prajzner urodził się 22 grudnia 1984 roku w Przemyślu. Swoją edukację muzyczną rozpoczął w 1991 roku w Ogólnokształcącej Szkole Muzycznej I stopnia im. A. Malawskiego w Przemyślu. W latach 1994-1999 uczęszczał do Metropolitalnego Studium Organistowskiego w Przemyślu, po ukończeniu którego objął funkcję organisty w kościele pw. Miłosierdzia Bożego, a następnie w parafii ks. Salezjanów w Przemyślu. Edukację kontynuował w Ogólnokształcącej Szkole Muzycznej II stopnia im. A. Malawskiego w Przemyślu w klasie organów mgra Zbigniewa Sząpaka. W 2002 roku Pan mgr Daniel Prajzner zajął VI miejsce ex aequo na Ogólnopolskich Przeglądach Uczniów Klas Organów Szkół Muzycznych II st. w Częstochowie. W latach 2003-2007 studiował w Akademii Muzycznej w Krakowie w klasie organów prof. Mirosławy Semeniuk-Podrazy, uzyskując dyplom z wyróżnieniem. W 2007 roku wziął udział w programie Socrates/Erasmus studiując w Hochschule für Musik und Theater w Hamburgu pod kierunkiem prof. Pietera van Dijka oraz prof. Menno van Delfta. W latach 2008-2010 odbył studia na poziomie Master of Music w Conservatorium van Amsterdam w klasie organów prof. Pietera van Dijka.

Brał udział w licznych kursach interpretacji muzyki organowej prowadzonych przez m.in. Józefa Serafina, Marka Toporowskiego, Juliana Gembalskiego, Guy Boveta, Gerharda Gnanna, Martina Sandera, Ludgera Lohmanna, Davida Titteringtona, Bernharda Haasa, Colina Tilney'a, Zsigmonda Szathmáry'ego.

Jest laureatem następujących konkursów organowych:

- XIV Międzynarodowy Konkurs Młodych Organistów w Opawie (Czechy, 2004 r.) – wyróżnienie
- III Europejski Konkurs Organowy w Castellana Grotte (Włochy, 2004 r.) – I nagroda
- IV Międzynarodowy Konkurs Organowy im. Mikaela Tariverdieva w Moskwie/Kaliningradzie (Rosja, 2005 r.) – wyróżnienie i nagroda specjalna fundacji De Boni Arte „Za najlepszą interpretację muzyki sakralnej”

Za osiągnięcia artystyczne otrzymał następujące stypendia:

- Stypendium Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego RP „Młoda Polska” (2006 r.)
- Nagrodę promocyjną Volksbank Paderborn-Höxter „Młodzi twórcy w Europie” (2006 r.)
- Stypendium Dartington International Summer School (2004 r., 2006 r.)

Od 2007 roku Pan mgr Daniel Prajzner uczy gry na organach i improwizacji organowej w Zespole Szkół Muzycznych I i II stopnia im. A. Malawskiego w Przemyślu. Pełni również funkcję asystenta w Katedrze Organów Akademii Muzycznej w Krakowie, gdzie prowadzi zajęcia z gry liturgicznej, organów dodatkowych, zespołów kameralnych, improwizacji organowej oraz asystując w klasach organów prof. Mirosławy Semeniuk-Podrazy i prof. Józefa Serafina.

W latach 2000-2012 zagrał ogółem 61 recitali solowych oraz kameralnych w kraju i za granicą (m.in. w Przemyślu, Łańcucie, Leżajsku, Sejnach, Katowicach, Krakowie, Kamieniu Pomorskim, Rzeszowie, Słupsku, Trondheim, Paderborn, Lozannie, Haarlem, Moskwie, Kyoto). Repertuar koncertowy doktoranta jest obszerny i stylistycznie zróżnicowany.

Ocena pracy doktorskiej

Praca doktorska Pana Daniela Prajznera pod tytułem *Sztuka rejestracji utworów organowych Maxa Regera na przykładzie wybranych dzieł kompozytora inspirowanych chorałem* składa się z dzieła artystycznego zarejestrowanego na nośniku elektronicznym (płyta CD) wraz z jego opisem.

Ocena dzieła artystycznego:

Doktorant nagrał utwory organowe Maxa Regera w następującej kolejności:

- *Dankpsalm* op. 145 nr 2
- *Mit Fried und Freud ich fahr dahin* op. 79b nr 10
- *Aus tiefer Not schrei ich zu dir* op. 67 nr 3
- *Gloria in excelsis Deo* op. 59 nr 8
- *Benedictus Des-dur* op. 59 nr 9
- Fantazja na temat *Te Deum Laudamus* op. 7 nr 2
- Przygrywka chorałowa *Es kommt ein Schiff, geladen* na organy
- *Vom Himmel hoch, da komm ich her* op. 67 nr 40
- *Wie schön leuchtet der Morgenstern* op. 135a nr 29
- Przygrywka chorałowa *O Traurigkeit, o Herzeleid* na organy
- *Erschienen ist der herrlich Tag* op. 67 nr 8
- *Wachet auf, ruft uns die Stimme* op. 135a nr 25
- Fantazja na organy na temat chorału *Wachet auf, ruft uns die Stimme* op. 52 nr 2

Nagranie zrealizowano w dniach 24-27 maja oraz 9 sierpnia 2016 roku w kościele pw. Matki Bożej Nieustającej Pomocy w Mielcu na 47-głosowych organach firmy Eule Orgelbau z Bautzen. Realizacja nagrania: Jacek Wawro.

Twórczość organowa Maxa Regera niesie za sobą nie tylko trudności techniczne, ale również stawia przed wykonawcą znaczne wymagania w zakresie sztuki rejestracji. Wybór przez Doktoranta organów firmy Eule Orgelbau w Mielcu do nagrania płyty CD jako dzieła artystycznego wydawał mi się na pierwszy rzut oka nieco kontrowersyjny. Tym bardziej, że znam ten instrument i jego niektóre mocno intonowane głosy alikwotowe, które nie korespondują z estetyką brzmieniową organów w Niemczech z przełomu XIX i XX wieku. Doktorant podjął się trudnego zadania polegającego na znalezieniu kompromisu rejestracyjnego na organach, jak sam to określił – „niestylowych”. Każdy koncertujący organista grający na współczesnym instrumentarium o uniwersalnej estetyce brzmieniowej, który w sposób rzetelny, uczciwy i merytoryczny podchodzi do zagadnień rejestracji utworów

organowych danej epoki, jest niejednokrotnie zobligowany do wnikliwego poszukiwania właściwego brzmienia. Do takich osób niewątpliwie należy Pan Daniel Prajzner.

Utwory znajdujące się na płycie CD można podzielić na trzy grupy pod względem rozmiaru i formy dzieła. Pierwszą grupę stanowią preludia chorałowe, drugą – kompozycje takie jak: *Dankpsalm* op. 145 nr 2, *Gloria in excelsis Deo* op. 59 nr 8, *Benedictus Des-dur* op. 59 nr 9, Fantazja na temat *Te Deum Laudamus* op. 7 nr 2, trzecią zaś monumentalna Fantazja na organy na temat chorału *Wachet auf, ruft uns die Stimme* op. 52 nr 2.

W wybranych preludiach chorałowych Maxa Regera linia chorału prowadzona jest w sposób płynny, zaś kontrapunkt jest czytelny. Interpretacja oraz registracja koreluje z teologicznym przesłaniem tekstów melodii chorałowych. Godnym podkreślenia jest fakt, że Doktorant zaprezentował w powyższych utworach zróżnicowanie barwowe pomiędzy melodią chorałową a kontrapunktem, co owocuje jasnością przekazu tekstu muzycznego. Ujęła mnie szczególnie registracja pokutnego preludium chorałowego *Aus tiefer Not schrei ich zu dir* op. 67 nr 3, a dokładnie głębokie i nasycone brzmienie linii basowej będącej w tym utworze melodią chorałową.

W utworach takich jak *Dankpsalm* op. 145 nr 2, *Gloria in excelsis Deo* op. 59 nr 8, *Benedictus Des-dur* op. 59 nr 9, Fantazji na temat *Te Deum Laudamus* op. 7 nr 2 Doktorant umiejętnie dozuje gradację dynamiczną, która nie zakłóca narracji muzycznej. Pan Daniel Prajzner uzyskał w wyżej wymienionych utworach właściwy, w mojej opinii, koloryt brzmienia, który nie jest przede wszystkim „krzykliwy” i zbyt jasny w najgłośniejszych pod względem dynamicznym fragmentach. Równocześnie ukazał szeroką paletę barw, a także maksymalnie wykorzystał możliwości brzmieniowe instrumentu. W wieńczącej płytę CD Fantazji na organy na temat chorału *Wachet auf, ruft uns die Stimme* op. 52 nr 2 na uwagę zasługuje bardzo dobre uchwycenie formy, która stanowi zwartą całość. W fudze Doktorant umiejętnie buduje napięcie, doprowadzając dzieło do potężnego i doskonałego finału.

Artysta w sposób dokładny zrealizował intencje kompozytora zamieszczone w partyturze dzieł szczególnie w kontekście kolorystyczno-dynamicznych sugestii kompozytora. Bez wiedzy z zakresu budownictwa organowego w Niemczech z przełomu XIX i XX wieku oraz wyobraźni barwowej, Doktorant nie uzyskałby pożądanego efektu brzmieniowego. We fragmentach figuracyjnych Pan Daniel Prajzner wykazał się finezją gry przy zachowaniu wyjątkowej klarowności, a problemy techniczne po prostu dla niego nie istniały.

Dobre wycucie czasu muzycznego, wyjątkowa intuicja muzyczna, dojrzałość oraz elastyczność agogiczna – te wszystkie czynniki dają słuchaczowi poczucie komfortu podczas słuchania płyty CD. Jedynym mankamentem nagrania są występujące w kilku miejscach małe nieczystości intonacyjne niektórych głosów oraz zły rytm w głosie najwyższym w preludium chorałowym *Wachet auf, ruft uns die Stimme* op. 135a nr 25 w takcie 17. Wymienione drobiazgi nie wpływają jednak na pozytywną ocenę dzieła artystycznego.

Ocena opisu dzieła

Opis dzieła zawiera 189 stron i składa się ze wstępu, czterech rozdziałów, wniosków końcowych i bibliografii. We wstępie Autor wyjaśnił czym jest sztuka rejestracji i podkreślił, jak ważna jest to umiejętność dla każdego wykonawcy muzyki organowej. Zakres problematyki rejestracji dotyczy według Autora kilku aspektów. Są nimi: rezultaty analityczne, wiedza z zakresu budowy i działania organów na przestrzeni wieków, tembru każdego głosu z osobna, zestawów głosów, efektów akustycznych, funkcjonowania urządzeń pomocniczych w organach oryginalnych, zagadnień i praktyk rejestracyjnych w epoce późnego romantyzmu w Niemczech oraz na końcu wyobraźnia i intuicja.

Autor w rozdziale pierwszym zatytułowanym „Max Reger – utwory organowe o tematyce religijnej” omówił kolejno źródła inspiracji kompozytorskich Maxa Regera, usystematyzował jego dzieła organowe inspirowane chorałem gregoriańskim, a także chorałem protestanckim. Następnie przedstawił genezę każdego utworu z osobna (w sumie jest ich trzynaście) oraz dokonał analizy ich treści muzycznej i teologicznej. Warto podkreślić, że Autor przytoczył fragmenty omawianych dzieł organowych Regera, które nawiązują do barokowych figur retorycznych.

Rozdział drugi, zatytułowany „Instrumentarium” porusza problematykę przemian stylistycznych w niemieckim budownictwie organowym w XIX wieku i na początku XX wieku. Autor wyszedł od omówienia pryncypiów struktury brzmieniowej organów według Abbé Voglera, po czym przedstawił m.in. dyspozycje organów Wilhelma Sauera w Willibrodi-Dom w Wesel (1895 r.) oraz Eberhardta Friedricha Walckera sprzed (1833 r.) i po renowacji (1899 r.) w kościele pw. św. Pawła we Frankfurcie. Porównanie tych dyspozycji daje czytelnikowi jasny obraz kierunku rozwoju ówczesnego niemieckiego budownictwa

organowego w obszarze estetyki brzmieniowej, a także modyfikacji technicznych. Cennym elementem rozdziału drugiego jest opis instrumentów, na których grał sam Max Reger oraz obszerny fragment dotyczący wpływu Hugo Riemanna, Heinricha Reimanna, Karla Straubego na twórczość organową Maxa Regera.

W rozdziale trzecim pod tytułem „Sztuka rejestracji” Doktorant skupił się na zagadnieniach rejestracyjnych w utworach z epoki późnego romantyzmu proveniencji niemieckiej. Opierając się na ówczesnym instrumentarium Autor opisał działanie rejestracyjnych urządzeń pomocniczych m.in. wątki crescendo oraz kombinacji stałych. Doktorant z wielką skrupulatnością, będąc przy późnoromantycznych organach Oscara Walckera (1914-1916) w Martinikerk w holenderskim Doesburgu 14 lutego 2013 roku, zdefiniował skład głosów wchodzących w schemat kombinacji stałych. Dokładna specyfikacja kombinacji została zamieszczona w opisie dzieła na str. 85. Istotnym fragmentem trzeciego rozdziału jest przytoczenie praktyk rejestracyjnych w Niemczech w XIX wieku na podstawie tekstów źródłowych. Autor przywołał poglądy na temat rejestracji m.in. Ernsta Friedricha Richtera, Bernarda Mettenleitiera, Johanna Georga Herzoga, Hugo Riemanna. Trzeci rozdział zawiera również wiele ciekawych informacji na temat realizacji strony brzmieniowej utworów organowych Maxa Regera oraz praktycznych i subiektywnych uwag Autora dotyczących adaptacji ich rejestracji na organach współczesnych typu uniwersalnego. Ten ostatni wątek można byłoby umiejscowić w rozdziale czwartym w podrozdziale dotyczącym procesu rejestrowania wybranych utworów Regera na organach w Mielcu.

W najobszerniejszym rozdziale czwartym pod tytułem „Przykłady rejestracji dla wybranych utworów organowych Maxa Regera” Autor uzasadnił wybór organów firmy Eule Orgelbau, jako instrumentu tzw. „niestylowego”, stanowiącego doskonałe narzędzie do ukazania sposobu osiągnięcia kompromisu rejestracyjnego w dziełach organowych Maxa Regera. Po zaprezentowaniu dyspozycji organów, precyzyjnie przedstawił kolejno rejestracje w wybranych utworach. Ważnym elementem rozdziału jest częste odnoszenie się Doktoranta do brzmienia romantycznej orkiestry. Na szczególną uwagę zasługuje przykład zawężonego brzmienia organów w kościele pw. Matki Bożej Nieustającej Pomocy w Mielcu przy okazji opisu procesu rejestrowania utworu *Dankpsalm* op. 145 nr 2. Autor na nowo skonstruował dyspozycję instrumentu, ograniczając ją do Hauptwerku, Schwellwerku oraz sekcji pedału. Autor słusznie wyłączył z użycia kolejno głosy: Fagott 16', Mixtur V,

Spanische Trompete 8' oraz Cornet V z Hauptwerku (manuał I), ponadto Mixtur V, Terz 1 3/5', Sifflöte 1' z manuału III, Quinte 1 1/3', Sesquialtera II, Zimbel III, Cromorne 8' z manuału II, Quintbaß 10 2/3', Mixtur IV, Holztrompete 8' z sekcji pedału. Ponadto stworzył niską miksturę składającą się z głosów 8', 4', 2' z Rückpositivu, połączoną z Quinte 2 2/3' z Hauptwerku. Wszystko po to, aby uniknąć zbyt jasnego brzmienia. Rozdział ten stanowi najważniejszą część opisu dzieła i w pełni wyczerpuje podjętą w pracy problematykę. W obszarze sztuki rejestracji dzieł organowych Maxa Regera, rozdział czwarty jest zarazem zbiorem cennych wskazówek dla organistów wykonujących dzieła organowe tego kompozytora na instrumentarium w Polsce. Bogata bibliografia opisu dzieła składa się z publikacji książkowych, artykułów polskich i obcojęzycznych (razem 110 pozycji), a także z wydawnictw nutowych oraz dyskografii.

Konkluzja

Po wysłuchaniu dzieła artystycznego oraz zapoznaniu się z jego opisem stwierdzam, że Pan Daniel Prajzner z wyjątkową starannością, w sposób twórczy i oryginalny rozwiązuje zagadnienia zawarte w temacie. Od pierwszych stron opisu dzieła wyczuwalna jest wielka pasja, z jaką Doktorant podszedł do zagadnień naukowo-artystycznych związanych z wykonawstwem muzyki organowej Maxa Regera. Przy tym dzieło artystyczne ukazuje Doktoranta jako instrumentalistę o wielkim potencjale muzycznym i technicznym. Pracę doktorską uważam za wartościową ze względu na autorską adaptację rejestracji dzieł organowych Maxa Regera na organach firmy Eule Orgelbau w Mielcu, a także opisany w niej szeroko pojęty kontekst historyczny w zakresie sztuki rejestracji muzyki organowej w Niemczech na przełomie XIX i XX wieku.

Pan Daniel Prajzner wykazał się wiedzą teoretyczną i umiejętnościami w dziedzinie sztuk muzycznych umożliwiającymi samodzielną pracę artystyczną i dydaktyczną. W ten sposób spełnił bez zastrzeżeń wymagania art. 13 ust. 1 z dnia 14 marca 2003 roku.

Pracę doktorską Pana mgra Daniela Prajznera przyjmuję.

